

Wybrane problemy kwantowo mechaniczne

zestaw 10

na dzień 17.12.2025. środa 16:35

sala A-1-03

Dokładne i przybliżone rozwiązania problemu trójciałowego

1. Przeprowadzić redukcję systemu dwuciałowego dla różnych mas m_1 i m_2 w zmiennych $\vec{P} = \vec{p}_1 + \vec{p}_2$ i w zmiennej $\vec{p}$ ruchu względnego. Wykazać, że w granicy $m_1 = m_2$ względny pęd $\vec{p}_{12} \rightarrow (\vec{p}_1 - \vec{p}_2)/2$.
2. Teraz zajmijmy się problemem dwuciałowym cząstek o równych masach z oddziaływaniem $V(r_{12})$, gdzie $r_{12} = |\vec{r}_1 - \vec{r}_2|$. Przepisać hamiltonian dla takiego systemu w zmiennych $\vec{P} = \vec{p}_1 + \vec{p}_2$ oraz $\vec{p} = (\vec{p}_1 - \vec{p}_2)/2$. Przypomnieć sobie, ile wynoszą wartości energii dla części oddziaływania dwuciałowego H_{12} (bez ruchu środka masy) dla potencjału coulombowskiego i harmonicznego:

$$V(r) = -b^2/r \quad \text{oraz} \quad V(r) = \kappa r^2/2. \quad (1)$$

3. Energię stanu podstawowego E_0 można oszacować od dołu korzystając z nierówności (metoda wariacyjna)

$$\langle \psi | H_{12} | \psi \rangle \geq E_0 \langle \psi | \psi \rangle, \quad (2)$$

którą minimalizuje się ze względu na ψ . Wykazać, że nierówność (2) jest także prawdziwa dla systemu trójciałowego, tzn. w przypadku gdy funkcje falowe zależą nie tylko od $\vec{r}_{1,2}$, ale też od $\vec{r}_3$ (ale hamiltonian jest nadal tylko w zmiennych 1 i 2).

4. Dla problemu trójciałowego będziemy zakładać, że

$$V(\vec{r}_1, \vec{r}_2, \vec{r}_3) = V(r_{12}) + V(r_{23}) + V(r_{13}). \quad (3)$$

Wykazać tożsamość

$$3(p_1^2 + p_2^2 + p_3^2) = (\vec{p}_1 + \vec{p}_2 + \vec{p}_3)^2 + (\vec{p}_1 - \vec{p}_2)^2 + (\vec{p}_1 - \vec{p}_3)^2 + (\vec{p}_2 - \vec{p}_3)^2. \quad (4)$$

Korzystając z tej tożsamości rozeparować hamiltonian trójciałowy (wszystkie masy równe m) na ruch środka masy i część oddziaływania przyjmując względny pęd $\vec{p}_{ij} = (\vec{p}_i - \vec{p}_j)/2$:

$$H^{(3)} = H_{\text{cm}} + \underbrace{H_{12} + H_{23} + H_{13}}_{=H_{\text{wzgl.}}^{(3)}}. \quad (5)$$

Podać jawną postać poszczególnych składowych. W hamiltonianach tych występuje nowa masa zredukowana μ_3 , którą należy wrzucić przez m . Czy hamiltoniany H_{ij} komutują ze sobą? Co by było, gdyby komutowały?

5. Oznaczmy znormalizowany stan podstawowy $H_{\text{wzgl.}}^{(3)}$ jako $|\Omega\rangle$ i odpowiadającą mu energię jako $E^{(3)}$. Wykazać związek

$$E^{(3)} \geq 3E^{(2)}(\mu_3) \quad (6)$$

gdzie $E^{(2)}(\mu_3)$ jest energią stanu podstawowego systemu dwuciałowego, μ_3 jest dwucząstkową masą zredukowaną, ale dla przypadku trójciałowego z poprzedniego zadania.

6. Znaleźć dolne ograniczenia na energię stanu podstawowego systemu trójciałowego dla dwóch przypadków oddziaływania dwuciałowego (1). W przypadku coulombowskim dokładny wynik numeryczny wynosi $E^{(3)} = -1.067 mb^4/\hbar^2$. Jak dobre jest nasze oszacowanie wynikające ze wzoru (6)?